Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIV. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., petek, 23. oktobra (October 23), 1931. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 248

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Viharna volilna kampanja na Angleškem

Delavska stranka krenila proti levici. Boj med kapitalizmom in socializmom. MacDonaldova skupina se zatekla k "patriotizmu" in terorizmu

London. — Tradicionalno mirna in plastična Anglija se je vrgla takorekoč čez noč v najtrditejšo volilno borbo v njeni zgodovini. Nasproti si stojita dva razredno nasprotna tabora in se bijeta za zmago pri volitvah dne 28. oktobra. Razredne strasti vzkipevajo v tej bitki kot še nikdar prej v moderni Angliji. Gre za vprašanje, ali naj vladajo deželo bankirji ali delavci.

Prvi in drugi se odločno borijo za zmago. "Narodna stranka", katero je skoval MacDonald proti delavstvu, je brez programa. Njena volilna gesla so patriotični apeli in strašenje volilcev o posledicah, ako bo zmagala delavska stranka. V tem oziru je torijska kampanja nekaj slična kampanji "Zinovjevega pisma" leta 1924.

Najžalostnejšo vlogo igrajo MacDonald, Snowden in Thomas. MacDonald, katerega vpliv in prestiž je edino torijsko upanje na zmago, mora zreti sovražno avidenco na svojih shodih. Radi svojega izdajstva je bil že večkrat primoran prekiniti svoj govor in oditi z odra. Isto je s Thomasom, čigar shod v njegovem distriktu je bil razbit pred par dnevi. Enako se je dogodilo tudi milijonarju Mosleyju, ki je odstopil iz delavske stranke in ustanovil svojo. Okrog njega se zbirajo fašistično nagnjeni elementi iz buržoznih krogov.

Ta kampanja znači tudi razpad liberalne stranke. Ena skupina, ki je naklonjena uvozni carini, se je definitivno spojila s konservativci. Lloyd Georgeova frakcija je sicer posegla v boj kot skupina, ampak sodeluje s torijci in proti laboritom. Vendar pa je njeno število izredno skrčeno delno radi razsutja in delno radi sporazuma s konservativci za enotno fronto proti delavski stranki.

To je razvidno tudi iz znižanega števila kandidatov, katerih je vseh skupaj nekaj nad 1300, medtem ko jih je bilo pri zadnjih volitvah nad 1600. Vseh poslancev v parlamentu je 613 in v 465 okrajih se bijeta le po dva kandidata: delavski in kapitalistični. Pri zadnjih volitvah je bilo le nekaj nad sto distriktov s samo dvema kandidatoma. Delavska stranka je postavila sedaj krog 515 kandidatov in MacDonaldova "narodna stranka" pa par več. Komunisti imajo 26 kandidatov, mosleyjevci 22, Lloyd George krog 50 in nekaj je neodvisnih.

Glavne točke v programu delavske stranke so zahteve za podržavljenje bank, kontrola zunanje trgovine in investicij ter vzpostavitev podpore brezposelnim. Kapitaliste je razjarila posebno prva točka glede bank in sipljejo ogenj in žveplo na laborite. Posebno histerično je meščansko časopisje, ki ustvarja med ljudstvom strah pred posledicami, ako zmaga delavska stranka.

Teroristični kampanji se je pridružil tudi renegat Snowden, ki sicer ne kandidira. V svojem govoru na radio pred par dnevi je obsodil program delavske stranke za "boljševiško blazno" in zanikal, da je socialistično, dasi ga je sam zagovarjal tolikokrat let kot voditelj angleških socialistov! Niti Millerand v Franciji ni igral bolj izdajalske vloge kot jo igrajo MacDonald, Snowden, Thomas in manjša skupina bivših laboritov, ki so se pridružili "narodni stranki".

Proti tej teroristični kampanji reakcionarnih elementov pa valovijo delavske mase pod okriljem delavske stranke. Mogočen vtis so napravile demonstracije učiteljev in drugih vladnih uslužbencev v Londonu prejšnji teden. Policija je pričakovala, da se bo demonstracij udeležilo okrog 20,000 oseb in je bila silno iznenadena, kakor tudi vsi drugi krogi, nad demonstracijami stotisočere množice.

Tudi po drugih mestih Anglije, najstarejše kapitalistične države, so protestne demonstracije brezposelnih in drugih delavcev na dnevnem redu in z njimi vred nemiri. Od časov takozvanega čartističnega gibanja pred 90 leti še ni Anglija videla tako vzrujenega političnega in socialnega življenja kot v tekoči volilni kampanji. Bije se boj med kapitalizmom in socializmom in sicer zavestno z obeh strani. Le MacDonald, tragična figura egotističnega idealista, plove v oblakih mesijanske glorioze in narodnega rešitelja. Kaj prinese glavnim strankam ta boj, bo delno razvidno prihodnji teden, ko bodo prešteti glasovi.

Francija potegnila 40 milijonov zlata iz Amerike

Še ima tukaj za 600 milijonov dolarjev

Pariz, 22. okt. — Več kot 40 milijonov dolarjev vrednosti ameriškega zlata je prišlo v Francijo v zadnji pošiljki. V Cherbourgu so sestavili posebni vlak, ki je brž odpeljal zlato v Pariz, kjer so ga pokopali v podzemskih shrambah Francoske banke.

Ceni se, da je še vedno okoli 600 do 700 milijonov dolarjev francoskega zlata v Združenih državah in večjidel te vsote je lastnina Francoske banke. Bilance drugih evropskih dežel v Ameriki so majhne. Švicarska narodna banka je povečala svojo zlato zalogo za 16 odstotkov od zadnjega tedna.

Francozi so tako navdušeni vsled moči svojega franka, da si napovedujejo iz tega razne ugodnosti. Na primer 'L'Information' piše ponosno: "Francija danes odločuje denarno usodb vsega sveta." Na podlagi tega si list veliko obeta od sedanjega Lavalovega obiska Amerike in priporoča kooperacijo z vlado v Washingtonu za rešitev svetovne depresije.

Morilka žensk je najbrž izvršila samomor

Los Angeles, Cal., 22. okt.— Mrs. Ruth Judd, ki je osumljena, da je umorila dve ženski, katerih trupli sta bili najdeni v dveh kovčegih prošli pondeljek, je najbrž izvršila samomor. To mnenje prevladuje v policijskih krogih, ki jo zasledujejo.

Avtoritete so vzlic mnenju, da je ženska mrtva, podvojile svoje aktivnosti, da jo najdejo živo ali mrtvo.

Trije dnevi so potekli v brezplodnem iskanju, da se najde žensko, ki je na sumu, da je umorila Hedwig Samuelsono in Agnes Leroi, ženski, katerih trupli sta bili najdeni v kovčegu.

Dr. William C. Judd, njen mož, še vedno insistira, da ne bodo njegove žene našli žive, ker ji ni drugega preostajalo kot samomor.

Vlada posreduje v stavki tekstilcev

Lawrence, Mass. — Charles S. Wood, član spravnega odbora v zveznem delavskem departmentu, je dospel semkaj z namenom, da sodeluje v poskusu za poravnanje stavke tekstilnih delavcev, ki so se uprli mezdnim redukcijam.

Francoski premijer dospel v Ameriko

Po uradnem sprejemu v New Yorku bo odpotoval v Washington, kjer bo konferiral s predsednikom Hooverjem o važnih svetovnih problemih

New York, 22. okt. — Parnik "Ile de France," na čigar krovu se nahaja francoski premijer Laval, je danes ob 2:45 zjutraj dospel do Sandy Hooka.

New York, 22. okt. — Pierre Laval bo dospel danes v New York na svojem prvem obisku Združenih držav, kjer ga bosta sprejela in pozdravila državni tajnik Henry L. Stimson in newyorški župan Walker v imenu mesta in ameriškega naroda.

Po izstopu iz parnika bo Laval v spremstvu policije na konjih in mestnih, državnih ter zveznih uradnikov odšel v mestno hišo, kjer mu bo prirejen uradni sprejem. Po pozdravnih ceremonijah bo imel premijer najznačilnejši govor v teku svojega petdnevnega bivanja v Združenih državah.

Ob enajstih dopoldne bo Laval odpotoval z vlakom v Washington, kjer ga bo ob šestih zvečer sprejel predsednik Hoover. Pozneje bo Laval častni gost na banketu v Beli hiši.

Washington, D. C., 22. okt.— Predsednik Hoover in drugi uradniki so končali s pripravami za sprejem francoskega premijerja. Pričakuje se, da se bodo diskuzije med ameriškimi uradniki in Lavalom pričele takoj, ko bo posebni vlak zapustil New York in da se bo že na potovanju določilo točke, o katerih bosta Laval in predsednik Hoover razpravljala na konferenci v Washingtonu, katere se bodo udeležili tudi uradniki državnega in zakladniškega departmenta.

Predsednik Hoover je že prej naznanil, da bodo vojni dolgovi predmet diskuzijam. Dalje se bodo vršile diskuzije glede razorožitve ter o programu, s katerim se bo bavila razorožitvena konferenca, ki se otvori v prihodnjem februarju v Ženevi.

Konferenca med predsednikom Hooverjem in francoskim premijerjem je važnega pomena, kajti ta dva moža imata moč in priliko, da lahko rešita mnogo svetovnih ekonomskih in političnih problemov, ki jih je prinesla depresija in vsled katerih trpi ves svet.

Nogavičarji podpisali dogovor

Philadelphia, Pa. — Dogovor, ki določa znižanje mezd organiziranim nogavičarjem od 30 do 45%, je bil te dni podpisan med zastopniki unije in delodajalci. Dogovor dalje določa, da se morajo delodajalci odreči profitom za eno leto in da bodo, ko se situacija v industriji izboljša, zopet plačevali delavce po mezdni lestvici l. 1929.

Krah največje rumunske banke

Dunaj, 22. okt. — Marmoresch Bank & Co., največja banka v Rumuniji, je včeraj zaprla vrata v Bukarešti. Zdaj jo prevzame in reorganizira rumunska vlada. Banka ima eno milijardo levov ($6,000,000) deficita in vzelo bo pet milijard za rekonstrukcijo.

AMERIŠKI NAROD JE POČASTIL EDISONA

Električne luči ugasnile za eno minuto po vsej deželi. Preproste pogrebne svečanosti

West Orange, N. J., 22. okt.— Thomas A. Edison je bil včeraj popoldne pokopan na pokopališču Rosedale, par milj stran od prostora, kjer je prebil najproduktivnejša leta svojega dolgega življenja. Pogrebne ceremonije v Edisonovem stanovanju, katerih se je udeležilo krog dvesto sorodnikov in prijateljev pokojnika, so bile preproste in svečane.

Po vsej deželi je bila sinoči električna žarnica, katero je Edison podaril svetu pred 52 leti, simbol žalosti za umrlim genijem. Ob desetih zvečer (vzhodni čas) so bile vse električne luči ugasnene za eno minuto v počast njegovemu spominu.

Drugič v zgodovini in prvič namenoma je ugasnila električna baklja v rokah Boginje Svobode v newyorškem pristanišču, ki je svetilnik ladjam od leta 1885, ko je bila električna žarnica stara šest let.

Po preprostih toda impresivnih ceremonijah v Edisonovi hiši so se prijatelji pokojnika odstranili in pustili za nekaj trenutkov družino samo poleg trupla velikega izumitelja. Potem je bila krsta položena v mrtvaški voz in sprevod se je pričel pomikati proti pokopališču, kjer je bilo truplo največjega izumitelja položeno v zemljo, na daleč stran od novega groba, v katerem je bil pokopan žena Ott, Edisonov dolgoletni prijatelj in asistent, katerega je smrt svojega načelnika tako pretresla, da je vsled žalosti umrl prošli pondeljek.

Državna policija bo tvorila častno stražo na Edisonovem grobu štiri dni in štiri noči. Straža je zavzela svoje mesto, ko se je pričelo mračiti nad hribčkom pokopališča in so električne žarnice, katere je Edison podaril svetu, proniknile skozi drevje in razsvetlile njegov grob.

Pogrebne svečanosti na pokopališču so trajale samo petnajst minut in nad zemljo se je razgrnila noč, ko so bile končane.

Spet ena banka prostovoljno zaprla vrata

Pozvala je vlagatelje, naj pridejo po svoj denar

Chicago, 22. okt. — Vlagatelji Safety State banke, Belmont in Central ave., so bili včeraj pismeno obveščeni, naj pridejo danes po svoj denar, ki ga imajo v banki.

Predsednik Daniel Harkin je naznanil, da bo banka prostovoljno zaprla vrata, ker se poslovanje ne izplača. Izjavil je tudi, da ima institucija dovolj denarja, da bo izplačala vlagatelje do zadnjega centa.

Ta banka je sledila zgledu Mayfair State Savings banke, ki je tudi zaprla vrata in izplačala vse vlagatelje, ko je uvidela, da ji poslovanje ne prinaša dobička.

Predsednik Harkin je rekel, da je banka prosperirala v prvih dveh letih po ustanovitvi in so vloge narasle na pol milijona dolarjev, toda v zadnjem času so se znižale na stotisoč. Dohodki banke so bili manjši kot stroški in tako ni upravi preostajalo drugega kot da jo zapre.

Umazan volilni boj v Angliji

Volilna kampanja se je razvila v zmerjanje. Kandidati obmetavajo drug drugega s psovkami

London, 22. okt. — Volilna kampanja v Angliji je v polnem zamahu, njena največja značilnost pa so psovke in blato, s katerim kandidati obmetavajo drug drugega.

Iz govorov kandidatov raznih strank je razvidno, da nihče ne govori resnice. Izjava voditelja ene stranke je takoj označena za laž, fabrikacijo in natolcevanje od voditeljev nasprotne stranke. Skoro na vsakem shodu mora MacDonald zanikati obdolžitve, ki jih izrekajo v svojih govorih voditelji opozicije— njegovi bivši kolegi v delavski vladi.

MacDonald in Snowden sta včeraj odgovorila laboritu William Grahamu, bivšemu uradniku v Snowdenovem departmentu, ki ju je obtožil, da potvarjata dejstva in lažeta.

Graham je v svojem govoru dejal, da sta se MacDonald in Snowden udala pritisku ameriških bankirjev in direktorjev angleške državne banke, ki so zahtevali redukcijo državne podpore brezposelnim v zameno za posojilo. Snowden je rekel, da ameriški bankirji niso nikdar zahtevali kaj takega in da so obdolžitve brez vsake podlage. Edino, kar so ti in direktorji državne banke zahtevali, je bilo vključeno v izjavi, da mora vlada uravnovesiti budžet in s tem utrditi kredit in zaupanje v inozemstvu.

Snowden je v svoji izjavi lepnil tudi svojega bivšega kolega George Lansburyja, laboritskega komisarja za javna dela. Lansbury je rekel, da namerava Snowden sedaj, ko je znižal podporo brezposelnim, reducirati podporo vdovam in starostne pokojnine. "To je vse skupaj zlobna laž," je rekel Snowden.

Winston Churchill bi bil kmalu tepen na volilnem shodu v Londonu. Njegov govor je razjezil volilce in pričeli so vpiti in dvigati pesti. Pozvana je bila policija, ki je rešila Churchilla pred razjarjeno množico.

Farmarji se pripravljajo na boj

Des Moines, Ia. — Na konvenciji Iowa Farmers unije je bil izvoljen komitej, da sestavi načrt, in ga pozneje predloži konferenci National Farmers unije, da farmarji ne bodo prodajali ali kupovali ničesar niti plačevali davkov, dokler vlada ne odobri odpomočne zakonodaje za farmarje.

—Federated Pictures.

Japonske čete v Mandžuriji so pripravljene na vojno. Japonska straža se pomiče proti kitajskim črtam.

Privatni trusti in vladna kontrola

Progresivci za nove regulacije privatnih podjetij. Porinili bi vlado v biznis, na profitarje pa nataknili uzdo

Washington. — (FP)—Na teoriji, da je sedanja vladna regulacija javnonapravnih družb bankrotirala, zahtevajo progresivci, da vlada kontrolira privatne truste potom konkurence. V ta namen naj bi zgradila v monopoliziranih industrijah svoja podjetja in jih obratovala ne za dobiček, ampak da z njimi prisili privatne interese na zmerne cene.

To načelo je naglašeno v poročilu Donald J. Richberga, načelnika odbora za javne naprave, katerega je imenoval senator Norris na konferenci progresivcev zadnjo spomlad.

Specifično ta odbor priporoča, naj vlada zgradi elektrarne širom dežele in prodaja elektriko občinam ali pa direktno konzumentom. Te elektrarne bi bile merilo glede cen, po katerem bi bili privatni interesi prisiljeni se ravnati. Odbor pravi, da se je ta sistem izkazal za najboljšo kontrolo v mestih, kjer konkurirajo občinske in privatne elektrarne.

Glede železnic priporoča, da vlada zgradi ali pa pride do posesti važnejše železniške proge, katero naj obratuje v konkurenčne svrhe. Z ozirom na pripisano kapitalizacijo, od katere lastniki prejemajo dividende, progresivci urgirajo amendiranje zakona, da se napravi konec tej praksi.

Poročilo tudi naglaša potrebo, da se onemogoči neomejeno dobičkarstvo in gromadenje bogastva. Pravi, da bi naj vlada določila maksimalno vsoto, katero bi smela posamezna oseba prejeti od industrije v obliki obresti ali dividend.

Vladna podjetja na polju javnih naprav, katere priporočajo progresivci, bi bila upravljana po vladnih korporacijah. Na reki Mississippi in dotokih ima vlada n. pr. že tako korporacijo, ki obratuje ladje in uspešno konkurira s privatnimi plovbenimi in železniškimi interesi. Ta slučaj pokazuje, da je vlada lahko uspešnejša v biznisu kot pa privatniki. Vsekakor je pričakovati, da bodo progresivci spremenili svoj program v zakonske predloge in z njimi prišli pred prihodnji kongres.

Nemčija predlaga nov denar za tri dežele

Amerika naj zavrže zlati standard in z Anglijo ter Nemčijo uvede skupno valuto

Berlin, 22. okt. — "Najbolje bi bilo, če bi Francozi s svojo zlorabo zlata v politične svrhe tako razkačili Američane, da bi Amerika prostovoljno zavrgla zlato valuto. Nato bi Amerika, Velika Britanija in Nemčija uvedle novo in skupno valuto, ki bi bila neodvisna od vsega zlatega kritja, Francozi naj bi pa le sedeli na svojem kupu rumene kovine, ki ni dobra za nobeno stvar kot izdelovanje urnih verižic."

Tako pravijo privatno visoki nemški uradniki, vredno pa jih citirati, kajti tako misli in želi večina nemške inteligence.

Sedanja igra med Francijo in Ameriko, ko francoski bankirji umikajo svoje zlato iz Združenih držav, silno zanima Nemce. Spočetka so upali tukaj, da se bodo Američani uprli francoskemu pritisku, zdaj pa upajo, da Amerika pod pritiskom ali prostovoljno opusti zlato valuto.

Tej nemški želji se nedvomno pridružujejo tudi Angleži. V Nemčiji in na Angleškem čutijo, da tudi vsemogočni dolar ne bo iz enega ali drugega vzroka mogel vzdržati francoskega pritiska in moral bo slediti angleškemu funtu.

Še bolj važna pa je splošna nemška ideja, kako bi lahko svet kooperiral, da premaga današnjo krizo. Dve ideji si nasprotujeta. Prva je — in to zavzemajo tudi Angleži — da bi se znižala vrednost denarne valute in s tem bi se znižale cene blagu. Na ta način ne bi treba mezdne redukcije, ki je v Nemčiji kakor v Angliji zelo sitna reč. Druga ideja je deflacija, ki bi pognala cene vseh fabriških izdelkov navzdol, kjer so cene pridelkov.

Poset italijanskega ministra v Berlinu

Na konferenci z nemškimi državniki se bo razpravljalo o vojnih dolgovih. Po končani konferenci bo minister odpotoval v Združene države

Rim, 22. okt. — Dr. Carl von Schubert, nemški poslanik v Rimu, je imel včeraj daljši razgovor z italijanskim zunanjim ministrom Dino Grandijem, v katerem sta aranžirala detajle glede obiska slednjega v Berlinu. Sinoči je bilo naznanjeno, da bo Grandi odpotoval iz Rima v petek in dospel v Berlin v soboto zjutraj.

Dasi je obisk bistveno uljudna vrnitev poseta nemških državnikov v Rimu v prošlem avgustu, se splošno smatra, da se bo na konferenci z nemškimi državniki razpravljalo o vojnih dolgovih. To je razvidno tudi iz dejstva, da bo Grandi takoj po razgovoru z nemškimi diplomati odpotoval v Združene države ter obiskal predsednika Hooverja.

Sinoči se je zvedelo, da se bo konferenca med italijanskim ministrom in nemško vlado nanašala na zvezo vojnih dolgov in plačevanje nemških reparacij.

Krojači zmagali v stavki

Hammonton, N. J. — Osemsto krojačev in članov Amalgamated Clothing Workers unije se je vrnilo na delo po partedenski stavki, ko je Hammonton Clothing kompanija priznala unijo.

Stavko je vodil Leo Krzycki iz Milwaukee. Bil je aretiran in pridržan v zaporu pod kavcijo $5000. S poravnanjem stavke je tudi upanje, da bo Krzycki oproščen.

Trgovska zbornica ima "zdravile"

Njen program za restavriranje prosperitete bo predložen na konferenci v Parizu

Washington, D. C. — (FP) — Ameriška trgovska zbornica je naznanila, da bo podvzela definitivno akcijo za poživljenje industrijskih in ekonomskih aktivnosti. Na konferenci Mednarodne trgovske zbornice, v kateri je včlanjena, bo predložila svoj načrt. Konferenca se otvori 23. oktobra v Parizu.

Načrt so sestavili dr. Wesley C. Mitchell, Nelson Day Jay, zastopnik J. P. Morgan & Co., ter Robert E. Olds, bivši podtajnik v zveznem državnem departmentu.

Prošlo spomlad se je vršilo zborovanje Mednarodne trgovske zbornice v Washingtonu. Tudi takrat se je govorilo, da bo sprejet program za restavriranje prosperitete. Konferenca ni dosegla ničesar, ker ni imela resnih predlogov in načrtov. Ameriška trgovska zbornica, ki je par tednov prej zborovala v Atlantic Cityju, je tudi naznanjala v časopisju, da bo prevzela vodstvo v akciji, da se odpravi brezposelnost v Združenih državah, a storila ni ničesar.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Owned and published by the Slovenic National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year. Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cena oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (Sept. 30, 1921), pomeni, da vam je s tem datumom poteklo naročnina. Ponovite jo pravočasno, da ne vam list ne ustavi.

Debsova petletnica

Ta teden (20. oktobra) je poteklo pet let, kar je umrl Eugene V. Debs, največji ameriški bojevnik za pravice vsega delavstva.

Vsakdo ve, kdo je bil Debs. Tudi nasprotniki vedo. Najbolj pa vedo zavedni delavci v Ameriki, ki so se bojevali z njim, ki so glasovali zanj pri štverih ali petih predsedniških volitvah, ki so bili zaničevani, zasmehovani in preganjani z njim vred in od katerih je mnogi šel z njim vred v zapor v borbi za socialno pravico. Ti vedo, kdo je bil Debs in kaj je ameriško delavstvo izgubilo z njim.

Debs je bil okoli trideset let utelešena socialistična ideja v Združenih državah. Vodil je delavce v vseh bitkah; v stavkah, volilnih kampanjah in proti neštetim konspiracijam, ki so jih predli tirani v formi legalnih procesov okoli voditeljev delavskih organizacij. Debs je bil vedno na straži, vedno na prvi liniji bojne fronte; neprestano je bil z delavci.

Debs ni bil teoretik in znanstvenik, dasi je pisal knjige in članke za delavce. Bil je živa beseda, živ ogenj, bil je silno življenje in akcija, kakršni se pojavljajo na redke čase.

Baš ta teden je umrl velik Američan, ki ga časti ves svet radi njegovih izumov. Edison je užgal električno luč in njegove zasluge so nepreosnljive. To mu mora priznati vsakdo, kdor ni skrajno slep. Ampak Debs je užgal v Ameriki drugačno luč — luč nove socialne ideje, ki bo pomogla, kadar enkrat razsveti vso temo in prodre do vseh kotov ameriške mase, da bodo Edisonovi sijajni izumi in vsi drugi veliki izumi, ki še pridejo, komfortirali siehernega človeka. Danes še ne, ker še niso last vseh ljudi. Danes še niso vsi ljudje — niti v Ameriki sami — deležni komorta, ugodnosti, vseh Edisonovih iznajdb.

Debs je že pet let mrtev, zavedni delavci ga še niso pozabili, toda Amerika v splošnem se ga ne spominja dosti. Kapitalistična šola in publiciteta skrbita, da se Debsovo ime čim prej in za vselej pozabi. Delavci bodo pa skrbeli, da se to ne zgodi. Še več. Enkrat pride čas, ko bo Debsovo ime zapisano med največjimi Američani.

Zdravje in kapitalizem

"Golden Age" poroča:

Federalni zdravstveni urad v Washingtonu je zadnje poletje v svojem bulletinu svetoval ljudem, naj si čuvajo zdravje in v poletni vročini jedo manj mesa kakor po navadi. To je razkačilo velike mesarje v Chicagu, ki so takoj storili korake, da se ne svetuje več kaj takega. Od tistega časa morajo biti vsi buletini zdravstvenega urada predloženi zakladniškemu departmentu v cenzuro, predno izidejo.

Taka je ta reč. Niti zdravje ljudstva ne sme biti varno pred profiti privatnih mogotcev. Najprej mora biti profit, potem šele pride zdravje in življenje človeka, navadnega človeka seveda, ki pri mogotcih nič ne štaje.

Zgodovina nekaterih ameriških mest nam lahko pove, kako so lastniki velikih departmentnih prodajalnic dosegli pri lokalnih časopisih, da so uredništva teh listov zamolčala vse vesti glede škrlatinke, koz in drugih nalezljivih bolezni iz razloga, da ne bi oplašile ljudstva in ga držale doma, kar bi škodilo trgovcem. Ljudje niso smeli vedeti nič zanesljivega o bolezni, dokler se je niso nalezli. Javno zdravje naj gre k vragu, če je profit v nevarnosti!

Za siromaka ni več niti ječa dobra. Listi poročajo, da je neki Frank Jackson star 55 let in brez dela ter sredstev za življenje, vrgel obleko s sebe in začel nag boditi po ulici v San Franciscu samo zato, da pride v zapor in dobi kaj gorkega v usta. Bil je aretiran in priveden pred policijskega sodnika, ki je revža — oprostil. Mož ga je prosil, naj ga zapre, a vse zaman. Sodnik mu je ukazal, naj se hitro pobere iz mesta.

Kadar vlada deli "dolo", so bankirji prvi, drugi so lastniki železnic in raketirji zavarovanja so tretji. In tako dalje navzdol. Delavec je zadnji, ki sploh ne pride na vrsto, ker zanj nič ne ostane.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

(Dopisovalci in poročevalci izvestnih vestij, ki jih Prosveta prinaša redno v kolonu "Glasovi iz naselbin," naj vselej podpišejo svoje polno ime in navedejo naj naslov, kar naj meni, da jamčijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrnati, kratki in resnični; opisani morajo biti v dostojnem tonu. Na anonimne glasove in dopise se ne bomo ozirali.)

Polom kapitalizma

Milwaukee, Wis.—Da se kapitalistični sistem drobi po celem svetu, je razvidno iz situacij, ki se dogajajo v največjih kapitalističnih državah Evrope, kakor sta Anglija in Nemčija. Kdor količkaj čita vesti, ki prihajajo v Ameriko iz raznih delov sveta, vidi, da so dokaj zavite v misterij, pri katerih mora čitatelj dobro razmišljati, predno pride do zaključka, da vidi splošno delavsko situacijo in mahinacije kapitalizma.

Po vseh evropskih deželah, v katerih ima kapitalizem razprostrte svoje roke in gospodari v politiki, je velika industrijska depresija. Zato, ker je kapitalizem gospodar čez vse denar, poleg tega ima tudi vso politično mašinerijo v svojih krempljih in je nemoteno vzel denar iz cirkulacije neoziraje se na posledice splošnega naroda. Delavstvo nima dela in ne sredstev za življenje, živeti pa mora, ker od glada je težko umreti.

Oblasti imajo dolžnost, da v takih razmerah, ko se delavstvo in njihove družine nahajajo kot sedaj, da jim pomagajo. S takimi akcijami se pa državne blagajne dokaj hitro manjšajo in povzročajo deželam ekonomske in finančne propade. Ekonomski ter finančni propadi pa povzročajo spreminjanje in padanje vlad. Pri vseh vladnih in drugih pomožnih akcijah se delavstvo nahaja vseeno v pomanjkanju in bedi.

Na Angleškem so razpisane splošne volitve samo zato, da rešijo deželo pred finančnim in ekonomskim polomom in naprtijo najtežje breme na rame revnemu ljudstvu. V tej volilni bitki se bije hud boj med delavstvom in kapitalizmom. Zadnji trosijo v svet vesti, da bodo oni zmagali, kar pa najbrž ni resnica. Zakaj kapitalisti hvalijo sami sebe toliko časa, da jih postane biti sram od same laži. Medtem se pa na Angleškem delavstvo dobro pripravlja za volitve, da porazi lakomni kapitalizem ne samo pri volitvah, ampak da mu tudi vzame vse institucije, ki jih drži v svojih krempljih. Kar se bo tudi zgodilo v bližnji bodočnosti. Institucije, ki jih ima kapitalizem v svojih krempljih in jih operira samo za sebe, škodijo veliki večini splošnega naroda. To pa delavstvo dobro vidi in ima upanje na popolno zmago pri prihodnjih splošnih volitvah, ki se bodo vršile 27. oktobra.

MacDonald, bivši delavski voditelj in premijer Velike Britanije, ki ga je potegnil kapitalizem v svoj veliki vrtinec, je skušal rešiti deželo pred finančnim polomom s tem, da je znižal brezposelnim siromakom še tisto malo podpore, kar so jo dobivali za obstanek golega življenja. Znižal je tudi mezde vladnim uslužbencem in osobju mornarice, kar je povzročilo veliko šuma po vsej Veliki Britaniji in v gotovi meri pripomoglo do razpusta vlade in do splošnih volitev. Ognil se je pa velikih kapitalistov, kateri bi lahko toliko plačali v vladno blagajno, da se ji ne bi bilo bati finančnega poloma, ne da bi jim bilo treba živeti v pomanjkanju in gledati obupno v bodočnost. Ne kapitalističnih kuponov denarja se ne sme nihče dotakniti, pa magari če vse revno ljudstvo pogine v deželi.

Vlade sedanjega sistema so take hreznačelne, da gredo tam jemati, kjer ni nič. Kakor tisti lovec, ki je videl medveda in malega zajčka, pa je raje strelil zajčka kakor medveda. V Nemčiji imajo ravno tako ropotanje. Vladni organi se menjavajo, tepeni polom ekonomskih in finančnih razmer. Fašizem dviguje glavo, napredno delavstvo pa stavka, protestira in žuga s pestmi in končno bo slednje zmagalo. Edino Rusija se dobro počuti, zato ker je postala delavska dežela in je spodila ven pijavke in dala brco privatnemu kapitalizmu. S tem je dobila pogoje, da se lahko svobodno razvija v prid velikega ruskega naroda, ter je postala ogledalo celemu ostalemu svetu, ki hoče in se približuje k temu, da si upelje take vlade in uredbo, kakor je v Rusiji, da bodo gledale za svobodo in zaščito življenja svojih državljanov.—**Joseph Ule.**

Da ne pozabite . . .

. . . na vspored "Ivan Cankarjevega dne" prihodnjo nedeljo, 25. oktobra, v dvorani ČSPS, 1126 W. 18th st. Dramski odsek kluba št. 1 JSZ v Chicagu uprizori socialno dramo v treh dejanjih "Jakob Ruda." Dalje je na programu en prizor iz največje Cankarjeve drame "Hlapec Jernej," in en prizor iz novele "Kurent."

Po programu ples; igra John Kochevarjev orkester. Vstopnice so v predprodaji po 50c in na dan priredbe pri blagajni 75c. Pomnite samo to: Vstopnina k navadni plesni veselici samo zvečer je 50c, in tukaj imate za isto vstopnino popoldne izreden program, ki je vsak vreden te vstopnine, zvečer pa ples. Torej dvojen spored za eno vstopnino.

Rojaki v Chicagu in okolici, sezite po vstopnicah. Dobite jih pri članih in članicah kluba št. 1, v uradu Proletarca ali pa pokličite po telefonu Rockwell 2864, ali Lawndale 3625, in vstopnice boste dobili na dan priredbe pri blagajni po 50c.

Publicijski odbor.

Ideja za odposlanca je dobra

Menominee, Mich. — Čudim se, da ni več nobenega glasu od rojaka Ambrozicha. On je sprožil idejo, da se pošlje poslanca v Rusijo na opazovanje, in to je bilo od njega vse. Kdor sproži kakšno idejo, naj bi potem tudi delal nato, da se uresniči, pa ne stvar prepustiti samo drugim, misleč, "zdaj se pa le dajte kolikor se hočete."

Ali se je Ambrozich ustrašil tistih par rojakov, ki so to idejo kritizirali? Če je tako, tedaj ga obžalujem. Kdaj pa še ni bila kakšna ideja, naj si je bila dobra ali slaba, kritizirana? — Ako sem dopisnika Spartaka prav razumel, on ni priporočal, da bi SNPJ vzela izpolnitev te ideje v svoje roke, ampak je priporočal, da bi glavni odborniki dali o tej ideji članstvu kakšen nasvet, na primer, kako bi se ta ideja najlagije uresničila potom prostovoljnih prispevkov.

Napačnega pa bi tudi ne bilo prav nič, ako bi naša jednota odposlala svojega poslanca v Rusijo, saj bi ne bila med prvimi. Poglejmo v Prosveto od 12. oktobra, na prvi strani, pod naslovom "Delavska delegacija obišče Rusijo", pa bomo potem morebiti postali nekoliko manj svojevoljni. Jaz nimam upanja, da bi se v tej deželi v bližnji bodočnosti obrnilo delavcem na bolje. Edini izgledi so, da bomo dobili za priboljšek diktaturo nad seboj.

Najbolj pomilovalno pa je bilo, ko je neki dopisnik zapisal, da "kdor se tako zanima za Rusijo, naj se gre prepričat na svoje stroške." Bodimo bolj moških besed in priznajmo, da je med nami ameriškimi trpini jako malo takih, ki bi bili zmožni iti v Rusijo, in ako bi tam ne bilo zanje, kako zopet priti nazaj. Gre torej za stvar. Kdor bi bil zmožen spraviti skupaj za potne stroške, ta želi biti gotov, da bo z ruskimi razmerami zadovoljen.

Nisem eden tistih, da si želim odpotovati v Rusijo že jutri; imam zaenkrat še tukaj svoj dom. Ali vendar se mi vidi ta ideja koristna, da bi se bolj natančno spoznali z ruskimi razmerami. Nikdo ne ve kaj vse še lahko pride tukaj nad tujerodce, in ploh nad vse, ki niso "stoodstotni" Amerikanci. Bodimo bolj odkritosrčni in priznajmo, da velikega socialnega preobrata mi delavci srednje starosti ne bomo učakali v tej deželi.

Chas. Kramer.

Stavka na antracitnem polju

Nanticoke, Pa. — Stavka je pričela že pred več tedni pri Glen Alden Coal Co., in je sedaj v polnem zamahu. Ta družba je ena najbolj oderuških družb, zato je to že drugi spor z njo v tem letu. Terorizirania premogarjev pri tej družbi ne bom omenjal na široko. Nesramno reduciranje in šikaniranje je pognalo premogarje v boj za eksistenco, do katere smo upravičeni. Ako premogar zasluži $1, $2, $3, je o. k. za kompanijo, dasi je v pogodbi, da bi se moralo plačati $6.75 premogarju in $5.85 delavcu, ako ima tako delo, da ni mogoče omenjene vsote zaslužiti. Ali kompanijski baroni to prav nič ne upoštevajo. Če si kaj zaslužil, dobro, če nisi, ravno tako. Oni imajo polno moč, da reducirajo kakor hočejo. Tako je prišlo, da je bilo tega dovolj. Kajti, ako že potrebno gladovati, je bolje pri svežem zraku kakor v zaduhlih jamah pri zastonjskem delu.

Nesramno početje uradnikov od John Lewisove mašine: podali so se 28. sept. k governerju Pinchotu za protekcijo, z namenom, da udušijo upor "rank and file" vodij, kateri so v boju proti starokopitnim lewisovcem. In v resnici se je tem izdajicam (56 po številu) posrečilo dobiti policijsko pomoč, da uduše ustajo "rank and file" grupe. Zaenkrat se tem nesramnim zlobnežem nakana ni posrečilo. Governerju so nalagali, da so ameriški državljani v nevarnosti. Na 1. in 2. okt. je v resnici mrgolelo pustolovcev in pretepačev kot črnih gavranov v naselbini Hanover. Izzivanja pa ni bilo, dasi so si ga želeli, kajti niti pred svojim domom nisi smel stati. Ljudstvo je ostalo hladnokrvno in nihče se ni odzval na delo. Tako so jo zopet po par dnevih odkurili iz naselbine. To znači, da je še nekaj solidarnosti. In tako je prav!

Edino, kar potrebujemo, je to, da tudi ostanemo in se ne pustimo blufati od gazjavcev, kateri so plačani direktni od delavskih žuljev, in to so uradniki John Lewisove mašine. "Dol z njimi!" bi moralo biti geslo vseh premogarjev. Zapomnimo si trpini, da se na posreči namera, katero so zavzeli operatorji z John Lewisom vred za zdrobitev solidarnosti in organizacije, posebno "rank and file", četudi ni dosti bolja ali vsaj malo radikalizma je v teh voditeljih. Bolje malo nego nič. In to so veterani, kateri so se borili v svetovni vojni v Franciji, pripadniki Ameriške legije seveda.

Shod, ki smo ga obdržavali 2. okt. v Lincoln stadionu, Lincoln Field, Nanticoke, so sklicali "rank and file" voditelji, kateri so vodilna glava te stavke. Na tem shodu so razni govorniki podajali žalostno sliko in nesramno, skoro neverjetno znižanje premogarskih mezd. Prvi je nastopil John Torma od Loomis Colliery družbe, pri kateri se je stavka pričela in raztegnila v generalno stavko pri Glen Alden Co. On je podal sliko, da je bil premogar primoran pustiti delo. Kajti ako je prisiljen delati za nesramno plačo, ki ne zastuje za najpotrebnejše, je skrajni čas, da orodje odloži in protestira. Dolžnost naša, da se borimo za to, kar nam po pravici pripada v pogodbi. Apeliral je na vstrajnost.

Drugi je bil Henry Schuster od pritožitvenega odbora iz Scrantona. On je podal najžalostnejšo sliko o položaju premogarjev v okolici. V treh mesecih so ponekod delali samo 11 dni, in še takrat večina niso skoro nič zaslužili. Pri sebi je imel kopijo plačilnih kovertic z nesramno plačo 57c, 88c, $1.57 in $1.10. Od tega so vzeli $1 za "check off", tako je ostalo 57 centov premogarju in 10 pomočniku.

Ako zgubimo naš bój, gorje nam. Je bolje, da poberemo šila in kopita in gremo od kodar smo prišli — ako sploh vemo kam. Naša zahteva je povsem skromna. Ne smemo se podati in ne poslušati nesramnih izdajalcev. Govorilo je še več drugih skoro v istem tonu.

Thomas Mallony, poraženi predsednik za 1. distrikt, je tudi precej bičal korupcijo, posebno Boylana (saj mu je ukradel predsedniški stolček). Precej dober je bil tudi preds. shoda Mike Dolliny, ki je spodbujal članstvo k vstrajnosti. Saj ne zahtevamo veliko, le življenje, kaj nam hoče drugo. Mi ne hrepenimo po denarju. Mi hočemo pošteno življenje. (Odobravanje).

Drugi shod se je vršil 6. okt. v Kirby parku, Wilkes Barre. Velika množica ljudstva, ali dež nas je do niti premočil in shod se je naglo zaključil.

Težko je zaenkrat reči, kaj se bo izcimilo iz te stavke. Nekoliko respekta imajo do "rank and file" voditeljev, ker so sami veterani svetovne vojne, ako se ne bodo podali, kajti Lewisova mašina z njim vred se nahaja sedaj tukaj s celim štabom, vsaj taka so poročila. "Times Leader", zviti lisjak, hoče zopet nablufati, da bi se zopet podali na delo s praznimi frazarskimi obljubami. Gorje nam, ako se mu posreči! Bodimo čuječi, ne dajmo se varati. Dovolj je že on razmrcvaril vse. Ako se mu posreči še tukaj, premogar je zgubljen za precejšnjo dobo. Ne dajmo se varati! Mi zahtevamo življenje in nič drugega. Ako tega ni pri naporpem, nevarnem delu, je naša dolžnost, da to zahtevamo! Ne odnehajmo in ne pustimo se prestrašiti. Raznih nečednih nakan se bodo mogoče posluževali, samo da zdrobe našo voljo. Pogum!

Henrik Pečarič.

Sodnik prepovedal piketiranje

Fall River, Mass. — Sodnik Franklin T. Hammond je izdal drastično injunkcijo, ki prepoveduje stavkajočim filmskim operatorjem in odrskim delavcem piketiranje gledališč, katerih lastniki so jih izprli, na njihova mesta pa uposlili stavkokaze.

—Federated Pictures.

Mellon, zakladniški tajnik, zapušča Hooverjevo konferenco na kateri se je rodila kreditna organizacija za pobasanje vsega dobrega, kar je še ostalo od propadlih bank v deželi. Mellon je v privatnem življenju bankir in delodajalec v Pittsburghu.

Fotografirani elektroni

Dr. Robert A. Millikan, slavni amer fizik in prejemnik Nobelove nagrade, je zborovanju fizikov v Rimu pred nekaj d poročal, da sta profesorja Jesse Dummond Harry Kirkpatrick v kalifornijskem teh škem institutu v Pasadeni iznašla letos apa ki meri brzino elektronov in jih fotogra Millikan imenuje ta aparat "mnogokratni stalni spektrometer". Obstoji iz 50 spek skopov, ki so razanžirani v loku in spoje Roentgenovimi žarki.

Dr. Millikan je pokazal fotografijo, ki je posnel s tem aparatom. Fotografija k dva elektrona v dinamičnem atomu elem berivilija, ki je trda in srebru podobna kov

Kolikor je do danes znano, je elekt negativni najmanjši drobec snovi; proton pozitivni najmanjši drobec. Oba skupaj rita elektriko. Elektron je 1700-krat ma od atoma, kljub temu ga je omenjeni apa ujel v akciji in fotografiral. Eksperiment nje se je doslej vršilo le z omenjenim elem tom. Nadaljnja raziskovanja so zdaj v te

Atom je radi konvenialnosti zami kot drobčkan solnčni sistem. Jedro ali pro v atomu je solnce, okoli katerega so zb elektroni kot planetje. Proton je za s majhnost silno težka stvarca, dočim so e troni okoli njega lahki.

Profesor Nells Bohr iz Danske je v knjigi o atomih opisal, kako je proučaval tone, jedrca atomov, z opazovanjem sv elektronov zunaj jedra. On in Gouldsmit dognala, da ima proton 1838-takrat manj trične sile kot elektron. Proton je 1800 težji od elektrona.

* * *

Na istem rimskem zborovanju je dr. likan poročal o kozmičnih žarkih, ki priha v naše svetovje daleč od zunaj našega vse ja. Rekel je, da ti žarki delajo pravo revo jo v idejah o izvoru in cilju vsemirja. I o kompaktnem vsemirju solnčnih sistemo že maje.

Eksperimenti, ki so jih delali zadnje letje s temi žarki, so pokazali, da kozm žarki prihajajo iz daljav, ki so na stotine ljonov milj izza našega solnca in vseh vi zvezd, pa tudi nimajo nobene zveze s sol in temi zvezdami, je rekel dr. Millikan. dalje imajo kozmični žarki energijo, ki je ka, ako ne večja, vsem ostalim radian energijam skupaj, vštevši energijo našega ca. Ta silna energija — eden kozmični obstoji iz 786,000,000 voltnih elektrono prihaja z ogromnega polja vodika, ki je od solnca.

"Že sedanji rezultati našega eksperi tiranja s kozmičnimi žarki so silno pri vse dosedanje teorije o izvoru in cilju vse ja," je dejal dr. Millikan.

Dr. Millikan je kontradiktiral drugi termodinamike, ki pravi, da imajo vse f energije tendenco, da se izpremene v vro in izžarevajo proč od zemlje.

"To so nekateri smatrali za zaključni kaz o teorijah izvora in cilja vsemirja," je kel, "pri tem pa niso računali z največjim rom radiantne energije, ki je. Energija, raznašajo kozmični žarki po vsem vsemirj tako velika kot so vse druge radiantne ene skupaj."

Kako se ljudje ubijajo

Kako se ljudje dandanes ubijajo z maržnjo, skrbjo in ljubosumnostjo, potem jih je medicinska veda rešila iz krem masnih bolezni in nategnila njihovo pov no življenje na 58 let, je te dni razlo George W. Crile iz Clevelanda v kolegiju rurgov v New Yorku.

Dr. Crile je govoril, kako emocija stvenost) uničuje ljudi v moderni civili Medicinska veda je v zadnjih sto letih p noma ustavila nalezljive masne bolezni bonska kuga, kolera, koze itd.) in s tem je podaljšala povprečno človeško življenje, ši še ustavila individualnih bolezni, ki izv iz infekcije in človekove notranjosti. Za so posledice temperamenta.

"Odrasli ljudje danes zbolijo največ infekcije in vsled prevelike emocije," je dr. Crile. "Natura sama pobija infekc povečanjem kemične aktivnosti v telesu. se pa tudi poveča napetost, ki lahko fi splošnem. Razdraženost (jeza, strah, maržnja, ljubosumnost itd.) vpliva na sl stanico telesa. Nekateri organi so preve mulirani, drugi pa paralizirani; vsi so iz V tem stanju se lahko pojavijo težke bo na primer na živcih in srčna hiba. Vse bolezni so danes pod kontrolo, toda om individualne bolezni mora vsakdo d sam."

Rodovitna voda

Ameriški znanstveniki so odkrili, d voda ob ameriškem obrežju prav tako "r vitna" kakor je zemlja na ameriških far Obe sta bogati na dušiku in fosforju. V ju enostanična rastlina "plankton", ki se ni s kemikalijami v vodi kot pšenica na lju živi od pravih kemikalij v zemlji. Ma morske živalice se hranijo s planktonom, valice so spet hrana malih ribic, te pa so večjih rib in tako dalje do največjih. Ta način je precej hrane v morju in precej skih živali. Kemikalije prihajajo iz rek, izlivajo v morje, zato je morje, posebno vzhodni strani, tako bogato na plankton.

Neznana živila in neznani okusi

...ost zanemarja želodec. — ...mogo je še užitnih rastlin, ki ...h ne poznamo

...kaja doba, ki bi zaslužila na... zlate dobe izumov in odkri... v področju mehanike ter e... ...tehnike, gotovo ne bi za... ...ila tega pridevka v podro... ...živil. Mogoče nam je sicer ...ltravioletnimi žarki obsevati ...la in jim s tem povečati ko... ...no vitaminov mogoče nam je ...ličino bakra v živalskih je... ...odpravljati malokrvnost in ...goče nam je do pičice natan... ...izračunati število kalorij v ...lih — toda ta živila imajo okus kakor prej in v bistvu ...niso spremenila.

Prof. E. Free je označil kon... ...no škatlo za eno največjih ...nov vseh časov, ker omogoča ...dem, da ohranijo in smotreno ...delijo živila, ki bi se druga... ...pokvarila. Takšnih izumov ...e manjka, da bi doživeli ...o dobo živil.

...nogo naših užitnih rastlin, ...lev itd., je že tisočletja za... ...nih na jedilnem listu člove... ...Jabolka poznamo najmanj ...let, lečo 5000 let, banane ...pridelovali že pred štirimi ...letji, fižol in zelje pred 4700 ...zeleno poznamo 3000 let.

...o drugi strani je druge užit... ...rastline vsaj civilizirano člo... ...vo spoznalo šele pred raz... ...ma kratkim časom. Ome... ...tu n. pr. nageljnove žebi... ...ki so jih prinesli Portugalci ...300 leti v Evropo iz ...odne Indije; cimet, ki so ga ...li šele pred 150 leti pride... ...ti na Celjlonu; papriko, ki ...riila šele 1750. Vse te "no... rastline so pomenile isto ...to novih senzacij za člove... okusa, kakor kakao in čoko... ameriške jagode in ananas... ...jih je Evropa spoznala še... ...715. Brusnice so začeli pri... ...vati v Ameriki šele okoli ... Grapefruit z malajskega ...ja je Amerika uvozila šele ...kakšnimi 30 leti, v Evropo mnogo pozneje.

...potem je nastal zastoj, ka... ...da za jedilni list civilizira... človeštva niso mogoče no... novosti. Ali res niso mo... ? So, in še mnoge, samo ...je se premalo zanimajo za... Spominjamo se samo na ...dnoazijsko sojo, s katero ...se v naših krajih seznanili pred nekoliko leti; ameri... poljedelsko ministrstvo pa ...ravlja seznam kakšnih tisoč ...in, ki bi prišle za človeško ...rano v poštev in ki so jih ...ge do danes v to svrho upo... ...ali le Indijanci. Med temi ...linami je prerijski krom... ...ki je veliko bolj odporen pro... ...kodljivkam nego običajni ...pir; dalje divji sladki les, ...vsebuje mnogo učinkovite s...adke snovi, kakršno uporabljajo za slaščice in zdravila; kamas, iz katerega izdelujejo Indijanci sirup in moko; neki kaktus, ki opaja in ki ga Indijanci imenujejo "suhi whisky" itd. Že omenjena rastlina kamas vsebuje mnogo neke snovi, ki učinkuje kakor znani insulin in ki bi ga s pridom lahko uporabljali zoper sladkorno bolezen. In koliko je na vsem obširnem svetu še živilskih rastlin, za kater nihče ne ve, ali pa samo domačini! Vse te čakajo, da jih odkrije slučaj in da postanejo morda tako važne, kakor so nam danes razne žitnice, krompir, kavna rastlina itd.

V splošnem so namreč naša jedila in živila posledek srečnih naključij in ne znanstvenega raziskovanja. Spomnimo se samo, kako je tisti francoski ovčji pastir iznašel roquefortski sir. Shranil je kruh in navaden sir v klet in ko se je čez dalj časa na to spomnil, je našel, da je sir sicer plesniv, a po okusu neprimerno boljši. In mnogo takšnih naključij nam je pomagalo do novih jedilnih užitkov. Bil bi pa čas, da bi se začela znanost sama sistematično ukvarjati z odkrivanjem novih jestvin in novih okusov. Po sintetičnem potu lahko posnema vse mogoče okuse, n. pr. okus citrone, oranže, vanilije itd., namesto da bi pa posnemala samo že dane, naj bi poskusila ustvarjati nove, saj za to ima dovolj podlage v uspehih dosedanjega raziskovanja. Kakor skrbi, da doživljata človeško oko in uho vedno nove senzacije, kakor skrbi za nove stroje, ki lajšajo človeškim mišicam delo, tako ne bi smela zanemarjati preveč niti našega čuta in okusa.

Ali so Japonci moderni?

Družabno življenje v Tokiu

Tokio, v septembru.

Če prideš v Tokio, se najprvo začudiš, kako moderno je to mesto. Nebotičniki in lepa nova poslopja, pa nobenega sledu za potresom in usodnimi požari leta 1923. Mislil boš morda, da je samo določena četrt tako moderna, a tudi tam, kjer ni reprezentativnih zgradb, kjer je prebivalstvo sestavljeno iz delavcev in revnejših slojev, kaže Tokio obraz evropskega ozir. prav za prav ameriškega velemesta. Mnogi avtomobili in cestne železnice dopolnjujejo ta obraz. Pa žive prebivalci tega modernega mesta tudi moderno? Ali se da tukajšnje družabno življenje primerjati z družabnim življenjem drugih velemest? Ali je natančno tako kakor v Londonu, Parizu, Berlinu? Kako zapravljajo Tokijčani svoj čas? In kaj se sploh "dogaja" v Tokiu?

Ne smemo pozabiti, da smo na Daljnem vzhodu, da smo na Japonskem. Japonska je obdržala socialno strukturo fevdalne države. Za vsem napredkom, ki se kaže posebno v tehničnem področju — železnice so n. pr. vzorne — stoji nenapisani zakon, izročilo, ki se dozdevno sicer vdaja modernim preosnovam, a ima v resnici dvakraten vpliv. In pri ljudstvu, pri katerem imata družina in oblika občevanja tako veliko vlogo kakor pri Japoncih, to mnogo pomeni.

Družina je najsvetejše, kar obstoji. Kakor je tesna zveza med posameznimi družinskimi člani, tako težko je Evropcu udeleževati se japonskega družinskega življenja. Japonci se drže med seboj neomajno svojih starih tradicij. Doma nosijo skoraj vsi japonsko nošo, čeprav vidiš moške na cesti in samo ob sebi umevno pri oficialnih priložnostih vedno v evropski noši. Ženske nosijo vedno domačo nošo. V družbi z Evropci se Japonci drže povsem evropskega vzora. Od cocktaila do francoskega sekta je vse na razpolago, kar dobiš v francoskem Ritzu ali londonskem Savoyu. Japonci imajo poseben dar pripravljati takšne slavnosti. Njih nepopisna vljudnost, njih gostoljubje ti ostavlja takšne prireditve v neminljivem spominu, zlasti ker uporabljajo navade svoje domovine na najprijetnejši način za okras tem slavnostim. Ministrski predsednik je priredil v zvezi z nekim mednarodnim kongresom velik diner v svoji novi palači, ki združuje najmodernejši slog z japonsko umetniško obrtjo. Bilo je povsem evropsko. Pozneje, na vrtu, si seveda videl, da si na Japonskem: pisane svetilke so razsvetljevale pravljičen park, cvetlični nasadi in drevesa so spominjala na stare japonske lesoreze. Pri sprejemu v tokijskem klubu milijonarjev, v klubu industrijcev, je dal predsednik, baron Takuma Dan, japonski Rockefeller, nekemu umetniku po stari šegi slikati cvetlice na svilo in te ročne slike so dajali gostom kot častno darilo.

To so oficialne priložnosti in tako se izvršuje predvsem občevanje s člani diplomatskega zbora. Celo svojim prijateljem daje Japonec obed v restavraciji. Še vedno je silna nesreča, če bi Japonki priredil neprijavljen obisk, ki bi bil v Evropi preprosta formalnost. Tradicija se čuva z največjo skrbjo: glasba, ples in pismo se je držijo. S tem ni rečeno, da bi mnoga Japonka ne znala izborno plesati modernih plesov, da ne bi bilo izvrstnih slikarjev, ki so čisto "moderni" — n. pr. Fužita v Parizu in Arišima v Tokiu — a dejal bi s polno upravičenostjo: Japonec je lahko moderen, če hoče, in je to v vseh zunanjih izrazih svojega življenja. V notranjosti pa se drži kakor v protest proti vnanjemu življenju z dvojno energijo starih izročil.

Še pred tremi leti si lahko zapravljal tudi v Tokiu, kakor so mi rekli dobri prijatelji, svoj čas kot v vsakem evropskem mestu. Potem so nenadno prepovedali vse številne bare in 'dancinge', delno, ker so se bali, da mladina nravno propade, delno — a to trdijo samo nekateri hudobni jeziki — ker so lastniki zabaviščne četrti Jošivare protestirali zoper to "nečedno konkurenco." Vsekakor ne moreš danes v Tokiu nikjer plesati — kvečjemu če priredi hotel Imperial kakšen skromen ples ali da se v tujaški koloniji priredi kakšna slavnost.

Tu eksistira nemški lokal "Fledermaus," kjer imajo izborno pivo, in restavracija "Bon Ami," kjer imajo izvrstno jed— in konec. Nočnega velikomestnega življenja ni, obubožana Jošivara, o kateri kroži toliko legend, nikakor ni mesto tisočih veselj, temveč je le resen socialen problem. In kakor so v Tokiu v najboljšem pomenu besede moderne vse uredbe zunanjega življenja, tako nemoderno je družabno življenje. To nasprotje se očituje v Tokiu tem bolj, ker se zdi mesto kakor vsako evropsko mesto in pričakuješ nehote istih zabav. V Kiotu, "prestolnici juga," ki je bila do srede preteklega stoletja prestolnica države, in v provinci je seveda čisto drugače: tam je Japonska japonska, tudi na površini. In koliko so Japonci oficielno za "moderno" in proti njej, zlasti v zadnjih letih, to je spet druga zgodba, kakor bi dejal Rudyard Kipling . . .

—Courtesy of The Amalgamated Journal, Pittsburgh, Pa.

Stražnik pred tovarno Canonsburgh Steel & Iron Company v ...sburgu, Pa.

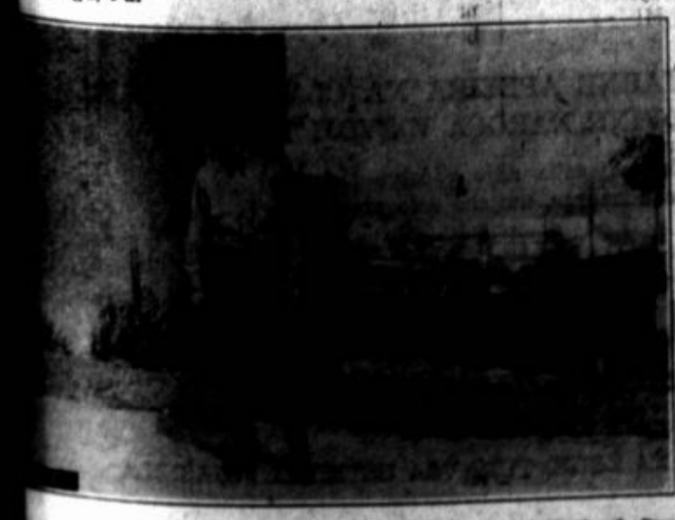

—Courtesy of The Amalgamated Journal, Pittsburgh, Pa.

Stražnik pred tovarno ingrtih delavcev v Canonsburgu, Pa.

Napoveduje milo zimo za letos

Ledu za drsanje bo samo dva tedna

Chicago. — Vso letošnjo zimo bo komaj dva tedna ledu za drsanje, nobene posebne zmrzline ne bo do 9. novembra in snega za sankanje ne bo do zadnjega tedna v decembru.

To je napoved Oskarja Knopa, nadzornika malih parkov in direktorja rekreacije v Lincolnovem parku v Chicagu, in on stavi $50,000 ljudskega denarja na te svoje besede.

Kako on ve? Knop pravi, da ne sodi tega po kupih premoga v čikaških skladiščih, niti po cenah ženskih kožuhov, pač pa po vevericah in racah v parkih. Veverice imajo letos tako redko dlako, da se jim skoro vidi skozi repe in race imajo zelo malo perja na prsih. Vrhutega marjetice še vedno cvetejo v Lincolnovem parku.

Istega mnenja je tudi Parker, oskrbnik zverinjaka v Lincolnovem parku. Kljub temu noče nihče nič staviti.

Velik porast socialističnih glasov

Rezultat volitev presenečil politike v Wisconsinu

Racine, Wis. — Pri nadomestnih volitvah za zveznega kongresnika v prvem distriktu je zmagal republikanski progresivec Thomas R. Amlie. Politikov vseh strank pa ni toliko presenetila njegova zmaga kot velik porast socialističnih glasov, ki so od zadnjih volitev narastli za 800%.

Amlie je dobil 14,348 glasov, socialistični kandidat Otis J. Bouma pa 7247, kar je višek socialističnih glasov v prvem distriktu. Demokratski kandidat je prejel nekaj nad tritisoč glasov, komunistični pa okrog 800.

Bouma je dobil večino 800 glasov v okraju Racine, v okraju Kenosha pa je ostal v manjšini za 500 glasov. Amlie je imel močno zaslombo med farmarji, ki so ga tudi izvolili. Po pripadništvu spada v LaFollettov tabor.

Ekonomska situacija v Španiji

Revolucija ni prinesla važnih ekonomskih izprememb in bankirji še vedno kontrolirajo finance, industrije in trgovino

Madrid, Španija. — (FP) — Španija trpi na isti socialni bolezni, ki davi Avstrijo, Nemčijo in Veliko Britanijo.

Odvetniki in bankirji narekujejo politične in ekonomske smernice pod vtisom, da je možno ohraniti kapitalistični sistem še dolgo časa pri življenju, dasi se njegovi temelji majejo.

Nekrvava revolucija ni prinesla velikih izprememb. Bankirji so še vedno gospodarji ter kontrolirajo finance, industrije in trgovino. Cene življenskim potrebščinam so se zvišale s padcem peseta. Delavci so prav tako izkoriščani kot pod monarhistično vladbo, oderuhi še vedno terjajo visoke obresti in veleposestniki stiskajo najemnike kot prej.

V industrijskih središčih kot sta Barcelona in Valencija je polovica delavcev brez dela. Nekateri premogovniki počivajo od spomladi in nihče ne ve, kdaj bodo obnovili z obratom. Na milijone ljudi, ki so odvisni od teh industrij, živi v pomanjkanju.

Monarhisti sanjajo o vrnitvi dinastije in cerkev trdno drži svoje premoženje. Delavstvo je razdeljeno med sindikaliste in socialiste. Sindikalisti hočejo generalno stavko, dočim se socialisti trudijo, da dobe kontrolo nad parlamentom. Španija se bliža oboroženi diktaturi, katero pasivno podpirajo tudi socialisti.

Posedujoči razred v Španiji pazno skrbi, da prepreči učinkovite priprave med masami za prehod v nov socialni red. Katoliška cerkev je napravila ogromno delo pri razširjanju prazноverja, ki je odgovorno za ignoranco ljudstva. Danes, po šestih mesecih strmoglavljenja monarhije, so španske mase brez zmožnih voditeljev in slede demagogom. Slepci vodijo slepce in pri tem se prav malo zavedajo, da njihova pot vodi naravnost v pogubo.

V geografičnem in organizacijskem smislu leži Španija na robu evropskega kapitalizma, ali vzlic temu njeni brezposelni in beraško plačani delavci že čutijo drastične efekte, ki morajo zediti polomu kapitalistične Evrope.

Legionarji razbili soc. shod

Glendale, Cal. — Drhal 20 legionarjev je razbila socialistični shod, na katerem je govoril o brezposelnosti William Busick, predsednik državne organizacije. Shod se je vršil v avditoriju Junior College-a in navzoč je bil tudi policijski komisar in par policajev, ki so pa ostali "nevtralni".

Stranka bo vložila tožbo proti ameriškim fašistom. V teku pa so priprave za nov socialistični shod v Glendalu, ker je Busick dobil nešteto pozivov, naj zopet nastopi in govori o brezposelnosti. Za ponovni shod se je zavzel tudi bivši mestni odbornik Tower, ki je obsodil legionarje in policijskega komisarja. Neki legionar, ki je protestiral proti svojim fašističnim kolegom, je bil zbit na tla.

SMEŠNICE

Neobhodni rekvizit

Inspicijent velikega berlinskega gledališča je napravil seznam vseh potrebnih rekvizitov za neko veseloigro. In rekviziter je bral:

1. Dve steklenici šampanjca, dve steklenici rdečega vina, dve steklenici belega vina, razni likerji. 2. Obilen mrzli narezek za deset ljudi. 3. Smotke in cigarete. 4. Vinske in likerske čaše, ki se na odru razbijejo. 5. Ravnatelj, ki bo vse to plačal.

•

Indirektno

Dama (vdova): "Moja hčerka vas ima strašno rada."

Gospod: "Res?"

Dama: "Ravno danes je spet rekla, da bi vas hotela imeti za očeta".

•

Nedolžnost z dežele

Služkinja (ki je prišla po svojo gospo v gledališče): "Ali so lepo igrali?"

"Nič posebnega — na koncu so vsi pomrli."

"Zdaj šele razumem, zakaj so toliko vencev nesli v gledališče!"

•

Zlobno

"Ali ste me snoči čuli v radiju?"

"Kaj, to ste bili vi? Jaz sem pa mislil, da nam spet aparat nagaja!"

Razne zanimivosti

Nove tovarne avtomobilov in traktorjev v Rusiji

V Moskvi so dogradili ogromno tovarno, ki bo na leto izgotovila lahko 25,000 tovornih avtov, večinoma v vojaške svrhe, dočim bo avtomobilska tovarna za civilne potrebe v kratkem dovršena v Nižnem Novgorodu. Ta bo v zvezi s Fordom. V Harkovu pa so dokončali tovarno, ki bo izdelala letno lahko 50,000 traktorjev. To je že tretja tovarna traktorjev.

Nenavaden proces

V Valoisu na Francoskem se je neka kokoš zaletela v drveči avto razbila eno šipo na vozilu in plačala to avanturo s svojim življenjem. Njen lastnik, neki kovač, je avto ustavil in zahteval, naj mu njegov lastnik plača 60 frankov odškodnine za ubito kokoš. Ta je bil pripravljen ugoditi njegovi zahtevi, kar ga je nova šipa stala 64 frankov, se je čutil upravičenega zahtevati od kovača 4 franke, kolikor je znašala razlika med obema vrednostima. Tedaj pa se je dobri mož razkačil in taksiral putko na 200 frankov, češ, da ima pravico zahtevati odškodnino tudi za — jajca, ki bi jih izlegla, da je ostala živa. Seveda je šla zadeva pred sodišče in sedaj že pred drugo instanco, ki svoje razsodbe še ni izrekla. Občinstvo pa se smeje nad nenavadnim procesom in z zanimanjem čaka, kako se bo iztekel.

Židovski ženski samostan

Znana madžarska igralka in plesalka Irena Palasty namerava osnovati samostan, v katerem bi našlo zatočišče 300 židovskih žena, ki jih je življenje razočaralo. Palasty pravi, da ni v redu, da poznajo vse vere ženske samostane, le židovska ne. V samostan moški ne bodo imeli dostopa in tudi rabinec bo smel prihajati le, da bo vodil molitve.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

KALIFORNIJSKEGA SOČNEGA GROZDJA

ostalo samo še 10% zaloge v državi

KUPITE vašo zalogo sočnega grozdja predno bo preposno. Večji del je že odposlanega. Najboljše sočno grozdje je sedaj na trgu. Neprodane pošiljke so 50% manj, kot ob tem času prošlo leto.

S pričetkom mrzlega vremena, sedaj ni nobenega vzroka še nadaljno odlašanje nakupa vašega grozdja za mošt. Kalifornijsko sočno grozdje vsebuje višek sladkorja letos, torej ste gotovi dobiti najboljše vrste mošt sedaj.

Zapomnite, da grozdni sok za domačo uporabo je postaven.

Obiščite vašega trgovca za vašo zalogo sočnega grozdja še danes. Zaloga letina se stalno krči iz dneva v dan. Zgodnji dež zamore vstaviti nadaljne pošiljatve vsak čas.

CALIFORNIA GRAPE CONTROL BOARD, Ltd.
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA

Representing 85% of the entire California Grape Production

Zgornja slika predstavlja sodobno ogledovanje Lucky Strike razstavljeno v oknih pri prodajalcih cigaret po vsi deželi. Narejeno iz najfinejšega tobaka, smetano prekrit, Lucky Strike ožini sudi varstvo griu z svojim posebnim "toasting" procesom, kateri vsebuje uporabo modernih ultra vioiet žarkov.

Lucky Strike Cigarete se sedaj dobe v prijaznih Humidor zavojih s tab zvitkom, kateri je poseben za lahko odpiranje, zavit v pred prahom varnim, germ-proof cellophane, kateri obdrži tonst okus vedno svež.

Dobite na vaš radio Lucky Strike pesmi orkester vsaki torek, četrtek in soboto večer, posluh po N. B. C. omrežju. (Advertisement)

Ivan Jontez:

V OGNJENEM OBROČU

Iz zapiskov kmečkega mladeniča

XVIII

Pred dvema tednoma smo bili izmenjani in poslani v zaledje na kratek oddih. Za seboj smo ostavili mnogo svojih tovarišev; jedva polovica nas je prišlo iz ognja. Ostali so pobiti, ranjeni ali ujeti.

Dva tedna počitka po dveh mesecih življenja v peklu strelskih jarkov. Kako dobro mi dene. Da bi le še dolgo časa počivali. Do konca vojne.

Nastanili so nas v majhni vasi kakih štirideset kilometrov za fronto. Kakih dvajset hišic in cerkev, to je cela vas. Okrog vasi so vinogradi. Vina nam ne manjka. In tudi hrane imamo več kot smo je dobili v strelske jarke, kjer smo bili večkrat po več dni brez vsega. Prebivalci so še kar prijazni proti nam tujcem, najbrž zato, ker se nas bojijo. Živijo slabo. Vojska jim je vse uničila. Polento otepajo in včasih še te nimajo. Moških ni doma, razen starcev in otrok. Drugače same ženske. Le-te so jako postrežljive: kadar so lačne, jih je lahko dobiti za hlebec kruha in mesno konzervo . . .

Če bi Jelka vedela! Ali bi mi kdaj odpustila mojo nezvestobo in podlost? Dvomim. Ali ona ne ve in kdo ve, če moj greh ne bo šel z menoj — v grob? Saj pojdemo spet nazaj v fronto. Prav za prav bi mi bilo zdaj popolnoma vseeno, če bi me ubili . . . Umazal sem se in nisem več vreden Jelke, dobre, nedolžne Jelke.

Marija je lepo dekle. Devetnajst let ji je. Lepih telesnih oblik, lepega obraza, vranječrnih las in kot noč temnih oči, katerih vroči pogledi so v stanu užgati v moškemu telesu ogenj strasti.

V meni so ga že užgali. Ko sem jo videl prvikrat, se mi je zahotelo njenega sočnega mladega telesa. Približal sem se ji ter ji skušal dopovedati, da mi ugaja, da bi rad, da postane moja. Ona me je hitro razumela. Najbrž jaz nisem bil prvi. Nasmehljala se je in prikimala z glavo, obenem pa je s prstom kazala na usta, kar je pomenilo, da je lačna. In jaz sem izpraznil svoj nahrbtnik ter ji nesel kruha, konzerv in ruma. Ko sem stopil pred njo, so se ji zaiskrila lačne oči, roke so posegle po kruhu in beli, bleščeči zobje so se hlastno zagrizli vanj.

Počakal sem, da se je najedla. Lačen človek je slab za ljubimkanje . . . Čakal sem in se ves tresel od silne strasti, ki jo je vzbudila v meni ta lepa deklica, njeno vabljivo telo. Ko se je najedla, se je pritisnila k meni ter me ljubeznjivo pogledala v oči. Jaz sem ji ponudil požirek ruma. Nato sem si ga še jaz privoščil. In ogenj v meni je postal še bolj žgoč. Marija pa me je objela ter mi ponudila svoje rdeče, sočne ustnice v poljub.

Ko sem se streznil, me je bilo strašno sram. Če bi bila Jelka pred mene stopila, bi se ji ne upal pogledati v oči. Tolikokrat sem ji bil prisegel večno zvestobo, a je pogled na vabljivo telo Italijanke zadostoval, da sem na vse pozabil ter prelomil dano besedo! In ona je medtem mislila name in prosila Boga, naj ji obvaruje ljubljenega fanta, naj ji ga pripelje nazaj . . . ampak kmalu sem si našel sto izgovorov. Vojak sem, od danes do jutri, in zakaj bi ne užival danes, ko sem še živ, saj jutri morda že ne bom mogel. In saj tudi drugi niso boljši! Pri ženskah vsaj za trenotek pozabimo na peklo, iz katerega smo pravkar prišli. To je že nekaj vredno. In v njihovih objemih se šele zavemo, da še živimo. In navsezadnje to ni naša krivda. Vojna nas je poživinila, da se brigamo samo za danes kot živali, za jutri pa . . . jutri nas mogoče več ne bo!

Ko je napočila noč, sem šel spet k nji . . . In tako vsako noč . . .

Jelka mi je pisala pred enim tednom, a ji še nisem odgovoril. Ne vem, kaj bi ji pisal!

Lagati se mi noče, resnica bi mi jo pa mogoče odtujila. In jaz je kljub vsemu nočem izgubiti! Ljubim jo še zmerom, celo v tistih trenotkih, ko sem pri lepi Italijanki . . . Ljubim jo, koprnim po nji in preklinjam vojno, ki me je ločila od nje ter me pahnila v svoje prokleto peklo. Toda objeti je ne morem. Zato objemam Italijanko . . .

Dve uri pozneje: Pravkar je prišlo povelje, da se moramo naglo pripraviti na odhod. Še nocoj odrinemo na fronto, v strelske jarke. Nekaj se je moralo zgoditi, da se jim tako mudi poslati nas nazaj v vražje žrelo.

Marija si bo morala poiskati drugega fanta.

Napisal sem kratko pisemce za Jelko. Da sem živ in zdrav, da sem bil dva tedna na oddihu v ozadju bojišča in da se zdaj vračam nazaj v strelske jarke. In da jo ljubim in zmerom mislim nanjo. In da sem ji zvest . . . To je sicer laž, lahko pa rečem, da tudi resnica: saj jo res ljubim, nanjo zmerom mislim in srca še nisem oddal nobeni drugi in ga tudi ne bom . . . Na Mariji sem hladil samo strast, srce je ostalo Jelkino . . .

Odhajamo. Ali se vrnemo? Vsi gotovo ne. Kdo se ne vrne, ne vemo. In to je dobro, sicer bi se sami končali kar tukaj v zaledju.

XIX.

Jožetovo pismo Jelki

Nadvse ljubljeno dekle!

Spet sem v strelskih jarkih, tik ob ognjenem obroču, ki nas obdaja že skoro štiri leta. V peklu blatnih strelskih jarkov, kjer preži na nas rdeča smrt noč in dan. Tu zdaj čakam z drugimi vred, kaj bom dočakal ne morem vedeti. Smrt? Vsak dan jih vzame mnogo: mladeničev, ki so jedva začeli živeti, ki jih doma pričakujejo matere in ljubice — zaman, ker jih ne bo nikdar nazaj k njim, mož, po katerih hrepene ljubeče žene, očetov, ki jih nebogljeni otročički kličejo nazaj domov, a jih ne bodo mogli več priklicati k sebi. Šli so, nazaj jih več ne bo, v tuji zemlji bodo trohnele njihove kosti. Ali bodo tudi moje med njimi? Včasih sam mislim, da ne bom prišel živ iz tega pekla, toda vselej se krčevito oklenem upanja, da mi bo prizanešeno. Zaradi Tebe, ljubica, bi mi morala vojna prizanesti z najhujšim. Če bi ne bilo Tebe, bi mi bilo vseeno. Mogoče bi mi bila smrt celo ljubša od tega drugače bedastega življenja. Toda ker imam Tebe, ljubljenka, nočem še umreti. Jaz hočem živeti zate in biti srečen ob Tebi. Smrt . . . brrr, če se me je izogibala dozdaj, se ji bom pa jaz ogibal v bodoče. Da je le še nekaj tednov držim proč od sebe — bom rešen. Kajti v tem smo si vsi edini: da bo vojna kmalu končana. Mogoče bo trajala še nekaj tednov, najdalj eden mesec in potem se bomo vrnili domov. Da, ljubica, čas srečnega svidenja ni več tako daleč, tako blizu se mi vidi, kot da ima napočiti že jutri ali pojutrišnjem. In kako težko pričakujem tiste blažene ure! Gorim od koprnjenja po Tebi.

Včeraj smo imeli zelo vroč dan. Granat, bomb in min je padlo toliko, da bi jih ne mogel prešteti. Pošastni obroč je zagorel s podvojeno, potrojeno silo. Mislili smo, da nas bodo žive zasuli v naših grobovom podobnih jarkih, da ne bomo dočakali noči živi. Dočakali smo jo, ampak noč je bila še strašnejša od dneva. Krvavi zublji so trgali nočno temo, blisk je sledil blisku, tresk tresku, zrak in zemljo je stresalo silno grmenje. Blizu polnoči je treščila granata v naš jarek.

(Dalje prihodnjič.)

RAZBITI BROD

Za Prosveto napisal Tone Čufar.

— Karkoli si že, pomagati ti morava.

Klemen skoro vije svoje suhe roke.

— Pri Kristu, pomoči vendar ne odrečeš?

— Ne odrečem je, samo rotim vaju, da rešita še onadva.

Mladenič vneto prosi. Tomo pa še vnetejše sprašuje.

— Je mar še kdo tam zunaj? Govori!

— Tam zunaj je še dvoje bitij. Dobri Damjan je tam in nesrečna Olga. Vsi trije smo ubežniki.

Klemen je za hip pozabil na nevarnost.

— Od kje?

Vprašanje mladega človeka podžge, mu zbere vse poslednje, kar premore njegova izčrpanost v tem hipu.

— Z broda smo ušli. A ne izprašujta. Rešita ju pred poginom. Prosim vaju, pojdita takoj, sicer je Olga prav gotovo izgubljena. Že tedaj, ko smo se valov znebili, je bila napol mrtva.

Med gorečo prošnjo je poklekni.l.

Tomo odhaja in kliče tovariša.

— Stopi, Klemen!

— Za dvoje življenj gre — si reče Klemen in odhiti za Tomom.

Spustita se iz utrdbe v naliv in temo.

5.

Pobegli jetnik vstane, se trudno razgleda po novem okolju in le z muko privleče svoje borne kosti na stopnice pod linami. Na stopnicah sede in si skuša najti umirjenja po mučnih, pravkar prestanih naporih.

Sedi in se odpočiva.

Nepričakovano ga preseneti ljubek glas.

— Očka, če je mamica na brodu, bo gotovo utonila. Kakor z orehovo lupino se morje igra z njo.

Pred mladeničem se znajde Stana in ga začudeno zre.

— Kaj to?! Kdo si, neznani človek?

Plašno vprašanje rodi iskren odgovor.

— Ubežnik. — — In ti?

— Pri starem očetu živim, pri čuvarju Klemenu. — Kaj pa ti hočeš tukaj?

Njena plahost kar nič ne odjenja.

— Deklica, bojiš se me.

— Tujec si mi in še tako čuden na pogled.

Jetnik vstaja.

— Tujec sem in čuden se ti vidim, ker me drgnejo okovi. Drago dekle, strah pred menoj je neumesten. Nič žalega ti ne storim, samo za kapljo vode te prosim in za skromno krpo, da si kri obrišem. To dvoje bi rad od tebe.

Stana se spoprijazni z mladim tujcem. Zaupno mu je vljudna, kar on takoj spozna.

Dobiš, ampak povej, kje sta Klemen in Tomo? Prej sem ju tu pustila. — In kako je bilo tebi sem mogoče?

— Na pomoč sem klical in tolkel po durih, pa sta prišla dva dobra moža in mi odprla.

— Kje sta zdaj?

— Še dvema drugima nudita pomoč tam zunaj. — — — Plaha srna, kako ti je ime?

Tujčeva prisrčnost Stano greje, jo mehča, prevzema . . .

— Stana sem.

— Stana, ali ste sami trije tukaj? Ali ni drugih, ki bi ubežne polovili in izdali?

V vprašanju se trga strah, nemir, živa, na prvi pogled vidna in neutajljiva bojazen.

— Razen nas treh ne prebiva na otoku nihče. Varni ste.

Rešilne besede čudežno vplivajo. Mladi človek se razživi, se preraja, je ves drug kot v prejšnjih minutah.

— Potem mi daj vode, Stana.

— Potrpi malo.

Stana odide v svojo skromno sobo in je ni takoj nazaj. Razživeli kaznjence pada v vzhičeno začudenje.

— V tem črnem gnezdu pa srečaš tako cvetko . . .

Stana mu prinese vrč z dobrimi besedami.

— Žejne napojiti in lačne nasititi, je dobro delo, tako me uči očka Klemen. Stopi noter.

Stana vabi.

Jetnik pije.

Pije in posluša.

Radost se mu veča, ves je z njo prepojen.

— Stana, čuj, že gredo! Stana, vesel sem, zapoj nam pesem radosti . . .

Pri vratih stoji in je všeč mlademu dekletu.

Stana uboga.

Zapoje in zaigra.

V ozadju se pojavijo mrki ljudje.

Mokri, premrti, molčeči.

Klemen in Tomo nosita onemoglo žensko. Ohlapna obleka ji komaj zakriva bolno, premraženo telo.

Za njimi stopa Damjan, stražar z broda. Tudi on je raztrgan, krvav, zmučen in premražen. Izčrpanost je v njem vidna, in se le s težavo drži pokoncu.

Jetnik se jih razveseli, se jim bliža z veselja polnim vzklikom.

— Olga, Damjan, rešeni smo in dobre ljudi imamo krog sebe . . .

Po urah oddiha.

1.

Prvi odmor je mladega jetnika najbolj poživel.

Zdaj, po kratkih urah počivanja, že vsi vedo, da je Benjamin. S Tomom se najprvo spajdaši. Nerodna zapestja mu je razkoval in je bil prej ješen jetniških spon kot pa tuljenja nevihte, ki nič ne pojenja in se ne mara ublažiti.

Okove prinaša Benjamin v oželjenih rokah in je vesel, da je spet človek, da ga železje ne drgne in ne trpinči.

S Tomom prideta k linam v utrdbi.

Benjamin kar kipi, on pa ostaja tak kakršen je bil in more biti. Benjaminova razigranost mu vabi posmeh in zbadljivost. A je Benjamin ne opazi. Saj spet živi, živi in se enakega z enakimi počuti.

— Kakor največji čudež v pravljicah se mi zdi.

Svojega novega položaja ne more prehvaliti.

— Ta vaša posrečena rešitev?

Tomo ostaja ravnodušen, Benjamin se razgreva.

— Seveda! Kaj, ti mogoče ugovarjaš, da ni vse to čudežno? Samo poskusi! Takoj se mi zameriš. Le to železje poglej, to delo človeških rok za roke človeku. Se pravkar so mi žulili ti okovi gležnja in zapestja, pred kratkim časom sem se še vozil z brodom, zastražen in privezan, a zdaj se nahajam z Damjanom in Olgo pri vas. Prosti smo in lačni nič več, premočeno obleko smo si posušili, a premrla telesa ogreli.—Mraz je zdaj samo še tu notri, v tem demonskem železu.

Benjamin vrže okove kvišku, da padejo v sredo kamenitega prostora pod linami in takoj prikličejo iz Stanine sobe zaskrbljenega Damjana.

— Ne delajta še vidva hrupa, ko je že trušč neba zadosti velik. Radi Olge želim in prosim. Nič prav ne pride k sebi, zato potrebuje pokoja.

— Olgi je slabše?

Benjamin se z vso resnico začudi.

— Slabše ji ni, a v dobro se tudi ne obrne.

Damjan potrto govori. Tomo se vanj zazre in ga pomiri.

— Reva je zbita, vsa trudna in brez moči. Čisto naravno. Marsikak moški bi omagal pod takim naporom. Premagati to pot sem gori v tem vremenu, to ni lahka reč. — Mirni bomo, Damjan, kar najbolj mogoče mirni. Če se je že rešila, naj se zares reši.

Benjamin se oprošča.

— Silne pažnje potrebuje. Damjan, ni prav, da sem razgrajal. Odpusti. Bil sem vesel, ker se svobodno gibljem in stud nad tem, kar uklepa in zatira, sem iztresel.

— Že dobro. Ne karam, ne rohnim nad tem, kar je storjeno, samo želim, da bi bilo Olgi bolje. Benjamin, ti veš, da mi je mnogo zanjo. Tesnoba se me oprime, če se mi le malo zazdi, da bi jo tudi zdaj še lahko zgubil. Že na poti, ko smo se z nevihto tepli, mi je bilo večkrat, kakor da mrtvo nosim.

— A je zdaj zaspala?

Tomo vprašuje z nepričakovano obzirnostjo.

— Na Staninem ležišču v zadnjem kotu smo ji postlali, pa ne more spati. Kašelj se ji trga iz prs, dušiti jo hoče.

— Prehladila se je. Naš pohod skozi besni naliv je bil prestrašen za njeno rahlo zdravje. Damjan, nege in varstva ji moramo nuditi. Sicer je tvoja skrb dovolj očitna, vendar tudi naša ne bo odveč.

Benjamin je spregovoril z dobro voljo in Damjanu nalil hvaležnosti v srce.

— Za vse vam bom iz dna srca hvaležen.

Hitro zapusti tovariše in se vrne k Olgi, ki je res slaba in vzbuja Damjanu resnične skrbi.

(Dalje prihodnjič.)

Za kratek čas

Se tudi zgodi

Dekle dobi otroka brez cerkvenega blagoslova. Lepo. Se tudi časih zgodi.

Dekle ima črne lase. Otrok plave. Se tudi časih zgodi.

"Gotovo ima oče tvojega otroka plave lase?"

"Mogoče. Kaj vem. Klobuk je obdržal kar na glavi."

Lepo. Se tudi časih zgodi. Pa se prav za prav ne bi smelo.

Zavrnila ga je

Fičfirič: "Gospodična, vi ste najlepši cvet sredi prekrasne narave."

Dama: "Tudi vi imenitno spadate v to zelenje."

Idealna ljubezen

Profesor je pripovedoval v višjem razredu dekliške šole o Heri in Leandru:

"Leander je plaval ponoči po morju k njej — vsako noč. To je eden izmed najlepših dokazov idealne ljubezni, kar jih poznamo."

"Jaz pa vem še za lepšega", se tedaj oglasi sedemnajstletna Frida.

"Nu?"

"Naša služkinja je zaljubljena v pismonošo. Pa napiše vsak večer na svoj naslov pismo — samo zato, da pride pismonoša drugo jutro zanesljivo k njej."

ZOBOZDRAVNIK

Dobro zobovje

JAMČENO, $8

MOJE CENE SO ZMERNE, MOJA PREISKAVA BREZPLAČNA

Zobna krona od.....$5.00 naprej
Popravila zob od.....$1.00 naprej
Izdiranje zob brez bolečin z Oxygen plinom.
PREISKAVA Z X-RAY (žarki). Predno si date zobe popravljati, zahtevajte moj proračun in ceno.

DR. GARY

20-letna praksa.
Northwest Corner Randolph and State St.
2nd Floor nad lekarno.
Vhod
6 W. Randolph St.
Odprto ob večerih do 9.
V nedeljo 9 do 1.

CITY EXTERMINATING COMPANY

H. F. DeLonge, Prop.

Prejema kontrakte za uničenje grilov, molov, stenic, mravljincev, podgan, miši, bolh, jesnih črvov, srebrnih in vodnih mrčesov. Vsa priprava v prodaji. Pišite za pojasnila na:
417 N. Wells Street, Chicago, Ill.

HITRO OZDRAVLJENJE REVMATIZMA

Kateri trpi na revmatizmu, naj si naroči

FERAU LINIMENT

nakar bo popolnoma ozdravil v teku par dni. To so zdravila, ki ves strup ven potegnejo. Ozdraviti morete tudi vsako prehlajenje, najsi bo za flu ali pljučnico. Zatorej naj si jih vsak naroči in se bo sam prepričal, da so v resnici ozdravljiva za vse te bolezni. Cena steklenici $2.50. Vsa naročila naj se pošljejo na John Dezelak, 301 Lincoln St., Nokomis, Ill.—(Adv.)

Edini Srb, starokrajski zdravnik v So. Chicago

Dr. AVRAM DUNDJERS

9113 Commercial Aven
SO. CHICAGO, ILL.

Telephone: So. Chicago 6

Zdravi z "Ultra-Violet" žarki, z "galvansko strujo" in "Diatherminom"

Daje "Gamelon" to je n novejše evropsko zdrav za jetiko

Specialist za ženske, kolin spolne bolezni (Sifilis in ka vico.)

STAROKRAJSKA ZDRAV

ZA STARI KRAJ

Kadar ste namenjeni potovati v stari kraj;
kadar želite dobiti koga iz starega kraja;
kadar hočete poslati denar v stari kraj;
kadar imate dobiti denar iz starega kraja;
kadar rabite pooblastilo, pogodbo ali kako drugo listino za stari kraj;
kadar imate tožbo v starem kraju, ali
kadar imate kak drug opravek s starim krajem, je v Vašem lastnem interesu, da se obrnete na:

LEO ZAKRAJŠEK

630—9th Ave., New York, N. Y.

DR. MARKO YOVANOVICH,
N.D., D.C.
188 W. Randolph, Chicago, Rm. 1218
Tel.: Randolph 5811

Zdravi najuspešneje z naravnim načinom brez operacije vse bolezni, kronične ali akutne, zaprtje, revmatizem, nervoznost, žolčni mehur, slepo črevo itd. Zdravniška preiskava in nasvet brezplačno. Pridite osebno ali pa pišite po domača naravna zeliščna zdravila.

OGLAS

Proda se candy store nasproti ljudske šole na 1013 W. 18th St., Chicago, Ill. (Adv.)

V NAJEM SE ODDA

štiri-sobno stanovanje v drugem nadstropju, vse moderno vrejeno. Odda se po zmerni ceni. Oglasite se: 2240 So. Kirkland Ave., blizo Kostner ave., Chicago, Ill. — (Adv.)

VINSKO GROZDJE GRE H K

Neki prekupčevalec kalifor grozdja je informiral časnik zastopnika, da so bile pošiljat skega sočnega grozdja proti za 10% manjše kot pa tede in po najnovejšem poročilu fornije vinskega grozdja leti h koncu.

Pomanjkanje grozdja letos ga je povzročila do velike da vročina in suša v kalif bila povod hitrejše dozorelost ja in potrebo zgodnejše po istega za šest tednov preje vadno na trg in letos se bo skoro ob tistem času ko se leta šele dobro pričela, se bo

To stanje niso kupci na trg jeli z najboljšo zadovoljnost go jih še vedno misli, da bo pozneje v sezoni kakor dru tudi letos kupili svojo zalog ga grozdja, kar pa je absolut uprašanja, ker zaloga se bo koncem meseca oktobra ko

Med tem, ko je sedaj še v volj kalifornijskega grozdja vsod na trgu in vseh prodaj cene so nizke, kot že kdaj kvaliteta in vsebina sladkorj liko višja od drugih, let, ka dvomno v korist odjemalcem in konsumentom sočnega gro

The California Grape Board, ki se je organiziral p to po Farm Boardu, da stabi dustrijo grozdja, gre sedaj s svojim oglašanjem v tuj listih na vzhodu. Povdarjal da je postavno izdelovanje domačo uporabo in ker so s no pojasnili izdelovalcem vin izgleda, da kupci grozdja, ne zumeti, da je letos bilo ve manjkanje grozdja vsled vel in da bodo mogoče navsez stali brez grozdja, ako ne teli z nakupom svoje zalo dokler je še dovolj grozdja u lago za vse in predno se cena zviša.—(Adv.)

Saginaw 2889

M. LAZAR & CO.

NOT INC.

9275-79 SOUTH CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL.

SPECIALIZIRAMO Z VROČO VODO in PARNO OGREVALNE SISTEME.

Imamo popolno zalogo plumbarskih, ogrevalnih in električnih predmetov

PRIČETKOM OKT. NA POSLOVN URE BOD

OB ČETRTKIH IN SOBOTAH DO 8. URE ZVEČER.

VSAK DRUGI DO 6. URE ZVEČER.

ŠTIRI IN DVAJSET MESECEV ČASA IMATE ZA ODPLAČEVA

TELEFON ROCKWELL 4904

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA